

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ МАЙНДМЕПІНГУ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Компетентнісний підхід, який останнім часом набув широкого розповсюдження як в державній освітній політиці, так і в педагогічній практиці, та що, звичайно, наблизив Україну до світових стандартів в галузі загальної та професійної освіти, на жаль, не гарантує стовідсоткового успіху в підготовці висококваліфікованих спеціалістів деяких галузей. Зокрема, це стосується підготовки фахівців у сфері цивільного захисту.

Критики та дослідники компетентнісного підходу відокремлюють декілька проблемних питань, пов'язаних з імплементацією компетенцій до стандартів вищої освіти: розрив між знаннями і особистісними навичками майбутнього фахівця та вимогами і реаліями професійної практичної діяльності, між надмірним абстрактним змістом будь-якої компетенції та між конкретним предметним змістом певної практичної діяльності; між особистісним досвідом суб'єкта навчання та поведінковими індикаторами його компетентності тощо. Розмитою залишається типологія та класифікація компетенцій, складнощі виникають при оцінці та аналізі сформованості компетенцій у студента/учня, різноманітні компетенції неможливо уніфікувати в різних освітніх просторах (на рівні Євросоюзу, на рівні країни, на рівні навчального закладу).

Як зазначають С. Пролєєв і В. Шамрай, «через свою високу абстрактність визначення компетентностей цілком зрозумілі, це так, однак зміст їх практично порожній, що не дозволяє використовувати їх як дієві регулятиви навчального процесу та освітніх стандартів. Для того, щоб цей позитивний ефект в них з'явився, компетентності в кожному реальному освітньому стандарті мають бути конкретизовані, наповнені дієвим сенсом» [6, с. 199].

Компетентнісний підхід не є особою, унікальною парадигмою в освіті, він є складовою частиною загальної неklasичної (постмодерністської) гуманістичної парадигми, і в такій якості він залишається *відкритою* системою (в попперівському сенсі слова), яка потребує постійних новацій та доповнень іншими педагогічними практиками та технологіями [5]. Так, наприклад, один з представників постмодернізму Ж.-Ф. Ліотар зазначав, що компетенція полягає у перетворенні наявних знань в ефективну стратегію діяльності, але «у грі з неповною інформацією переваги отримує той, хто знає або може отримати додаткову інформацію, тобто задіювати уяву» [3].

На наш погляд, найбільш значущими недоліками компетентнісного підходу на сучасному етапі слід вважати, по-перше, ускладнення при переносі компетенцій з однієї предметної сфери до іншої або, взагалі, неможливість такого трансферу, тобто залишається відкритим питання *технології* та *методології* формування метапредметних та міжпредметних компетенцій. По-друге, це протиріччя між набутиим особистісним і діяльнісним досвідом

суб'єкта навчання з одного боку і необхідністю креативних та ініціативних рішень у складних, нестандартних (надзвичайних) виробничих і професійних ситуаціях, які виходять за межі цього досвіду, з іншого. В умовах діяльності з високим ступенем невизначеності, при наявності суперечливої, нерелевантної та неверифікованої інформації, в надзвичайних ситуаціях фахівці мають діяти за межами своїх компетенцій, виконувати завдання, які потребують не тільки креативних рішень, а й певної міри ризику.

Для ситуації невизначеності, на відміну від проблемної ситуації, характерно, що вона виникає не тільки при дефіциті інформації, але й при її надмірності. Ситуація невизначеності викликає неоднозначну суб'єктивну оцінку сприйняття інформації про неї і має динаміку, яка визначається ступенем можливої її зміни, перетворення або модифікації в інтервалі часу, значно меншого у порівнянні з часом рішення задачі в цих умовах [2]. Також невизначені ситуації є складними ситуаціями, які виражаються як функція великого числа змінних, факторів, об'єктів, зв'язків, які необхідно врахувати при ухваленні рішення. Така ситуація в постмодерністському дискурсі відома як *ризом*.

Саме в таких умовах мають діяти майбутні фахівці сфери цивільного захисту, тому компетентнісний підхід в підготовці цих спеціалістів має бути доповнений методиками та технологіями розвитку вміння приймати рішення в умовах невизначеності та ризику, креативності, аналітичних вмінь щодо вивчення нелінійних процесів та використання неформальної логіки.

Однією з таких доповнюючих технологій, на наш погляд, може стати технологія «*Ментальних карт (mind map)*» або *технологія майндмепінгу*.

Технологія *майндмепінгу* полягає в візуалізації – супроводі розумового процесу малюванням блок-схемами, які фіксують всі нові думки, висновки, переходи і зв'язки між ними. При цьому починає активніше працювати зазвичай загальмована права півкуля мозку, тобто працює більш активно інтуїція – функція мислення, локалізована саме в цій півкулі [4].

Ментальна карта (Mind Map) – це схема, призначена для візуалізації інформації при її обробці людиною. За допомогою складених за певними правилами карт можна наочно представляти досить складні концепції та великі обсяги інформації. Наочність спрощує аналіз даних та їх запам'ятовування, а окремі елементи ментальних карт пов'язуються головним чином асоціативними зв'язками, найбільш звичними саме для людського мислення і пам'яті.

Ментальні карти ідеально підходять для використання в вищих технічних навчальних закладах при викладанні різних предметів, можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань, активно залучають студентів до творчого мислення, організації навчального процесу і вирішення проблем. Гнучкість ментальних карт дозволяє розглядати будь-яку тему або питання, вони можуть використовуватися для всього класу, групи або індивідуально [1].

Можливості ментальних карт дозволяють:

- поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова і образи;
- генерувати ідеї;
- надихнути на пошук рішення;

- продемонструвати концепції і діаграми з різноманітними фактичними даними;
- аналізувати результати або події;
- структурувати різні види ментальної діяльності студента: дипломні проекти, курсові роботи, проекти, доповіді тощо;
- підсумовувати та аналізувати надану або отриману інформацію;
- організувати взаємодію між студентами в груповій роботі або рольових іграх.

Ознайомлення майбутніх фахівців сфери цивільного захисту з теорією і практикою використання ментальних карт сприяє оволодінню ними вміннями та навичками нелінійного мислення, прийняття рішення в ситуаціях підвищеного ризику або в умовах невизначеності. Крім того, ментальні карти дозволяють економити час на опрацюванні різноманітних інформаційних джерел, конспектуванні, анотуванні, написанні письмових розпоряджень та алгоритмів діяльності у надзвичайних ситуаціях, що є особливо важливим для фахівця сфери цивільного захисту.

Таким чином, знання технології майндмеппінгу майбутніми фахівцями сфери цивільного захисту дозволяє їм подолати ситуацію невизначеності та неструктурованість інформації (ризому), вийти в разі необхідності (наприклад, при виникненні надзвичайної ситуації) за межі своєї компетентності та прийняти не тільки креативне і нестандартне рішення, але й взяти на себе відповідальність за його виконання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононец Н. В. Технологія майндмеппінгу як педагогічна технологія ресурсно-орієнтованого навчання інформатики в коледжі / Кононец Н. В. // Наукові праці ДонНТУ. Серія: «Педагогіка, психологія і соціологія». – Донецьк, 2013. – № 2 (14). – С. 125–131.

2. Кригер Е. Э. Ситуации неопределенности и проблемные ситуации: общее и особенное // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 2. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12030>.

3. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.philosophy.ru/library/lyotard/postmoderne.html>.

4. Мюллер Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей / Хорст Мюллер; [пер. с нем. В. В. Мартыновой, М. М. Дремина]. – М.: Омега, 2007. – 126 с.

5. Навойчик Е. Ю. Теоретические основания компетентностного подхода в философии образования / Навойчик Е. Ю. // Гуманитарные исследования. – 2014. – № 2 (3). – С. 22 – 24.

6. Пролеєв С. Компетентнісний підхід у філософії освіти: можливості і проблеми / С. Пролеєв, В. Шамрай // Філософія освіти. – 2017. – № 1 (20). – С. 196 – 212.